

Yttrande över betänkandet Validering - för kompetensförsörjning och livslångt lärande, SOU 2019:69

Lärarnas Riksförbund har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande.

Övergripande synpunkter

Lärarnas Riksförbund välkomnar att Valideringsdelegationen i sitt slutbetänkande försökt ta ett helhetsgrepp kring frågan om validering och lämnar förslag och bedömningar i syfte att skapa större enhetlighet och tydlighet på nationell systemnivå. Dagens situation med många aktörer som hanterar validering på olika sätt och med varierande ambitionsnivå behöver utan tvekan åtgärdas.

Även om förbundet generellt är positivt till validering som verktyg är det samtidigt mycket viktigt att all validering genomförs med hög kvalitet och tillförlitlighet. Man får exempelvis aldrig göra avkall på kraven för att nå en lärarexamen inom högskolan. Risken är annars att värdet på en examen eller betyg och intyg från andra utbildningar urholkas och att validering som verktyg varken blir användbart eller legitimt. Om utredningens förslag kan bidra till högre kvalitet och tillförlitlighet är mycket vunnet men det framstår samtidigt som osäkert. Det är problematiskt att det fortfarande finns alltför lite samlad kunskap. I hög utsträckning saknas samlad statistik i Sverige om omfattningen av genomförda valideringar, kvaliteten på dessa liksom hur individer med hög andel validerade kunskaper klarar sig vidare i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden (inte minst vad gäller högskolan) jämfört med andra grupper. Det är beklagligt att Valideringsdelegationen inte kunnat presentera sådan bild, vilket hade kunnat ge större tyngd åt vissa av utredningens förslag.

För förbundet står förstas validering kopplat till lärarutbildning, lärarfortbildning och komvux i centrum, då det berör våra medlemsgrupper (lärare och studie- och yrkesvägledare), liksom behovet av att komma tillrätta med personalbristen i skolan. Våra medlemsgrupper blir inte sällan konkret berörda i egenskap av genomförare av validering, liksom mottagare av elever och studenter med validerade kunskaper. För dessa är ökad tydlighet vad gäller definitioner och regelverk välkommet men det

krävs också att de också får tid, fortbildning och resurser för att utföra arbetet. Det råder i dag brist på lärare och utbildade studie- och yrkesvägledare. En ökad nationell ambitionsnivå vad gäller validering måste därför ovillkorligen åtföljas av ökad finansiering och satsningar på kompetensförsörjning för att möjliggöra det praktiska genomförandet, inte minst inom komvux.

Lärarnas Riksförbunds synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

Lärarnas Riksförbund tillstyrker eller instämmer i:

- Att en ny gemensam definition av validering införs och författningsregleras.
- Att en ny förordning med generella bestämmelser om validering införs, men har vissa reservationer.
- Att begreppet validering ska införas även i högskolan och yrkeshögskolan.
- Att det kan behövas specifika riktlinjer för validering beroende på område.
- Att UKÄ och UHR ska ta fram rekommendationer för lärosätenas arbete med validering.
- Att en övergripande nationell strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande tas fram.
- Att ett råd ska fortsätta följa stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete.
- Att medel bör tillföras för att säkerställa fortsatt finansiering av högskolekurser om validering.
- Att statistiken över omfattningen av validering inom komvux och högskolan bör förbättras.
- Att kompetensutveckling för utförare inom respektive utbildningssektor tillhandahålls av relevanta myndigheter, inte minst för lärare och studie- och yrkesvägledare.
- Att forskningen om validering behöver utökas.
- Att införa skyldighet att erbjuda inledande kartläggning, villkorat att studie- och yrkesvägledare får rätt förutsättningar.
- Att införa skyldighet att erbjuda elever inom komvux och sårvox validering, men har vissa reservationer.
- Att rektor efter validering ska utfärda ett intyg.

Lärarnas Riksförbund avstyrker:

- Att den föreslagna nya definitionen av validering ska finnas kvar i skollagen.
- Att rektor ska kunna ge betyget E efter en validering utan prövning.

Lärarnas Riksförbund anser:

- Att man bör överväga om inte en ny lag behövs införas för att hantera reglering och definition av validering.

- Att vad som avses med ett behörigt organ liksom krav på kompetens hos de som utför validering behöver förtydligas och skärpas i förslaget till ny valideringsförordning.
- Att nödvändiga och långsiktiga ekonomiska resurser behöver tillföras högskolan och yrkeshögskolan för att de ska kunna arbeta mer effektivt och kvalitativt med validering.
- Att behovet av så kallade etiska riktlinjerna för validering kan ifrågasättas.
- Att det är viktigt att de kunskaper och erfarenheter som gjorts kring validering och tillgodoräkningen i till exempel VAL (vidareutbildning av lärare) omhändertas när nya rekommendationer utarbetas av de centrala högskolemyndigheterna.
- Att en ny strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande bör utgå från viktiga nationella behov, inte minst när det gäller bristyrkesutbildningar såsom lärarutbildningarna.
- Att det behövs mer nationell uppföljning och utvärdering vad gäller kvaliteten på de valideringar som genomförs.
- Att berörda lärare och studie- och yrkesvägledare inom skolväsendet behöver få mer kompetensutveckling kring validering samt att denna omhändertas och kan vara meriterande inom ramen för ett kommande nationellt professionsprogram.
- Att forskning om validering inte i framtiden får prioriteras på bekostnad av annan forskning inom det utbildningsvetenskapliga området.

Lärarnas Riksförbunds kommentarer på utredningens förslag

I det följande lämnar förbundet kommentarer på vissa av utredningens specifika förslag och bedömningar. Dessa kommenteras kronologiskt utifrån utredningens struktur.

6. Generell reglering av validering

6.5.1 En ny definition av validering

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget och har inget att invända mot utredningens resonemang.

6.5.2 Definitionen ska finnas kvar i skollagen

Lärarnas Riksförbund avstyrker förslaget. Om den nya definitionen ska tillämpas inom hela utbildningsväsendet (inkluderat yrkeshögskola och högskola), så framstår det som märkligt att det är i skollagen som den fortsatt ska regleras. För tydlighetens skull bör endast de regleringar som avser just skolväsendet återfinnas i skollagen. Förbundet anser därför att man bör överväga om inte en ny lag bör införas, som det

sedan hänvisas till i de områdesspecifika författningarna, såsom skollagen, högskolelagen och relevanta förordningar.

6.5.3 En ny förordning med generella bestämmelser om validering

Lärarnas Riksförbund tillstyrker i huvudsak förslaget om att en ny förordning bör införas och som innehåller generella bestämmelser om validering. Till skillnad mot utredningen anser dock förbundet att den inte bör innehålla en hänvisning till en definition i skollagen utan i stället till en ny eller annan lag där definitionen placeras.

Förbundet vill också framföra att det är otydligt vad som i praktiken är ett så kallat behörigt organ. Det handlar om på vilka grunder, i vilka situationer och av vem ett sådant organ rent formellt ska anses behörigt. Problematiken kanske inte är lika stor i formell utbildning vid en första anblick. Men samtidigt är det så vad gäller exempelvis högskoleutbildning att det är regeringen som fastställer examensmålen, inte lärosätena, vilka i stället omsätter dessa i utbildningsplaner för program och lärandemål i kurser. Vad gäller gymnasieskolan är det regeringen som beslutar om ämnesplanerna i de gymnasiegemensamma ämnena, inklusive kunskapskraven, inte huvudmannen. I den föreslagna förordningstexten står det dock att det behöriga organet både ska ha utformat kompetenstandarden och svara för kvalitetssäkring och det formella intyg som utfärdas. Det hänger inte ihop.

Vad gäller vem som ska få genomföra bedömningsmomentet i valideringen anser förbundet att detta behöver tydliggöras och skärpas. När det gäller skolan kan det till exempel aldrig vara fråga om annat än att en legitimerad och behörig lärare med relevant fortbildning som får utföra validering mot kunskapskrav i kurs- och ämnesplaner. Skrivningen i den föreslagna förordningen kan dock tolkas som att det kan vara någon annan med lägre utbildning än en legitimerad lärare som utför en sådan validering, vilket i så fall vore problematiskt i förhållande till skollagen. Förbundet anser därför att den föreslagna regleringen måste ses över för att säkerställa att den person som får utföra valideringen har bred och djup kompetens, liksom att den harmonierar med annan författning som reglerar behörighet, inte minst i skolväsendet.

6.5.4 Begreppet validering ska införas även i högskolan och yrkeshögskolan

Lärarnas Riksförbund tillstyrker i huvudsak förslagen. Förbundet vill i sammanhanget påminna om vikten av att staten säkrar att nödvändiga ekonomiska resurser tillförs långsiktigt för att högskolor och yrkeshögskolan ska kunna arbeta effektivt med validering.

6.5.5 Specifika riktlinjer för validering behövs för respektive område

Lärarnas Riksförbund instämmer i att det kan behövas olika riktlinjer beroende på område. Det gäller exempelvis lärarutbildningen, där ett omfattande arbete med att utveckla metoder för validering görs inom ramen för VAL-projektet. Däremot ställer

sig förbundet frågande till de etiska riktlinjer för validering som återges i betänkandet. Exempelvis framstår det som märkligt att en ”jämlig relation” ska eftersträvas mellan de som utför valideringen och den enskilde individen. Resultatet av en valideringsprocess leder ofta i praktiken till ett myndighetsbeslut om exempelvis ett antal högskolepoäng som individen uppnår (eller inte). Med andra ord kan det i praktiken inte alltid vara så att den enskilde individens behov och intressen som ska stå i centrum, även om valideringen självklart ska genomföras professionellt och med tydlighet kring bland annat bedömningsgrunder. Förbundet ifrågasätter därför behovet av särskilda etiska riktlinjer för just validering.

6.5.6 UKÄ och UHR ska ta fram rekommendationer för validering

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget. Förbundet vill framföra att det är viktigt att de goda erfarenheter som gjorts kring validering inom lärarutbildningssektorn så som VAL (vidareutbildning av lärare) omhändertas och beaktas och att myndigheternas arbete bedrivs i nära dialog och samförstånd med berörda lärosäten.

7. Organisering – samverkan, samordning och styrning

7.5.1 En övergripande nationell strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Lärarnas Riksförbund instämmer i bedömningen. En sådan strategi, rätt utformad, skulle kunna bidra till ett mer samordnat och långsiktigt arbete med kompetensförsörjningsfrågorna. Förbundet vill i sammanhanget framhålla vikten att en sådan strategi utgår från de nationella behoven, inte minst vad gäller så kallade bristyrken dit läraryrket tveklöst hör. Den nuvarande ordningen där kompetensförsörjningen till skolan till stor del fortfarande ses som en regional angelägenhet mellan arbetsgivare och lärosäten i olika regioner håller inte, om man ska kunna säkra att de stora nationella behoven tillgodoses.

7.5.2 Ett råd ska fortsätta följa stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget.

9. Kunskapsutveckling

9.3.1 Medel bör tillföras för att säkerställa fortsatt finansiering av högskolekurser

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget.

9.3.2 Statistik över omfattningen av validering inom komvux och högskolan bör förbättras

Lärarnas Riksförbund instämmer i bedömningen men vill också tillägga att det är också viktigt med en nationell, heltäckande uppföljning av hur det ser ut med kvaliteten när det gäller validering inom olika delar av systemet.

9.3.3 Kompetensutveckling för utförare inom respektive utbildningssektor

Lärarnas Riksförbund instämmer i bedömningen och utredningens resonemang. Förbundet vill framhålla att detta inte minst är viktigt för lärare och studie- och yrkesvägledare inom skolväsendet (särskilt komvux) och att denna kompetensutveckling kan omhändertas och vara meriterande inom ramen för ett kommande nationellt professionsprogram.

9.3.4 Forskning om validering bör utökas

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredningens bedömning. Som framgår av betänkandet är detta område svagt utvecklat och mer studier behövs för att värdera och följa valideringens kvalitet, tillförlitlighet och effekter. Däremot ställer sig förbundet avvisande till att forskning om just validering ska prioriteras på bekostnad av annan forskning inom det utbildningsvetenskapliga området. En utökning bör i så fall handla om att mer statliga forskningsresurser tillförs kopplat till validering. Förbundet anser för övrigt att det behövs rejäla tillskott till den utbildningsvetenskapliga forskningen rent generellt, vilket förbundet framfört i bland annat vårt remissyttrande över Styr- och resursutredningen (Strut).

11. Validering inom kommunernas vuxenutbildning

11.3.1 Skyldighet att erbjuda inledande kartläggning av kunskaper och kompetens

Lärarnas Riksförbund instämmer att en inledande kartläggning kan ha positiva effekter på huvudmännens möjligheter att organisera utbildningsverksamheten mer effektivt, villkorat att studie- och yrkesvägledare får rätt förutsättningar för att kunna genomföra kartläggningen. Det råder redan i dag brist på utbildade studie- och yrkesvägledare inom stora delar av landet och många vittnar om en ansträngd arbetsmiljö. Förbundet anser att utredningen inte på något sätt beskriver hur yrkesgruppen ska möta den ökade arbetsbelastningen som förslaget skulle innebära.

11.3.2 Skyldighet att erbjuda elever inom komvux och sårvox validering

Lärarnas Riksförbund håller med om att en skyldighet att erbjuda validering torde leda till mer likvärdighet vad gäller elevers möjligheter att få sin kompetens erkänd. Förbundet är dock tveksamt till hur realistisk den förväntade ökade genomströmningen är, givet att det redan i dag är en stor brist på framför allt lärare, men även studie- och yrkesvägledare. Den flexibilitet som förväntas inom

vuxenutbildning kan vara svårt att kombinera med ökad efterfrågan på validering, även om det i teorin är önskvärt. Avsaknaden av kunskap om kvaliteten inom validering gör att förbudet anser statistik och uppföljning bör bli mer känd innan ett sådant beslut kan fattas.

Förbundet är dock positiva till att skyldigheten medför ökade möjligheter för tillsyn, och anser därför att förslaget med betygsrätt som villkor för att bedriva kommunal vuxenutbildning på entreprenad är välkommet.

11.3.3 Efter en validering ska rektor utfärda ett intyg som beskriver elevens kunskaper

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget, med reservation för att det inte innebär en ökad arbetsbelastning för studie- och yrkesvägledare och lärare. Förbundet instämmer i att det är viktigt att komma bort från den otydlighet som medför att studie- och yrkesvägledare utfärdar dokumentation som kan uppfattas som formella beslut om validering. Samtidigt ställer det ökade krav på delningen av individuella studieplaner mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och elever, vilket är viktigt att Skolverket beaktar enligt utredningens förslag.

11.3.4 Rektor ska kunna ge betyget E efter en validering utan prövning

Lärarnas Riksförbund avstyrker förslaget. Validering utan kunskapsprövning skulle kunna fungera givet att valideringen enbart genomförs av behöriga lärare, som därefter förser rektorn med bedömningsresultaten. Lärarnas Riksförbund är dock tveksamma till att det är säkerställt att valideringsprocessen alltid utförs av behöriga lärare, vilket riskerar att elever som inte uppnår kunskapskraven får betyget E och att vi får en växande betygsinflation. Givet den brist på lärare som råder, och som väntas förvärras under kommande år, anser förbundet att utredningen först måste beakta att tillräckligt med resurser finns för att utföra själva valideringen.

12. Konsekvensbeskrivning

Lärarnas Riksförbund anser att den konsekvensbeskrivning som utredningen presenterar, avseende skyldighet att erbjuda validering inom kommunal vuxenutbildning, är väl optimistisk. Utredningen konstaterar att validering tar resurser i anspråk från både lärare och studie- och yrkesvägledare, samtidigt som en potentiell ökning av utbildningskapaciteten nämns. Givet den brist på utbildade lärare och studie- och yrkesvägledare som råder anser förbundet att det krävs ytterligare åtgärder för att garantera en rättssäker validering utförd av behöriga lärare. Avslutningsvis vill förbundet åter framhålla att det är beklagligt att utredningen inte i tillräcklig grad ger samlad bild av hur validering fungerar i Sverige i dag och vilka effekter den ger. Det försvagar tyngden och relevansen i vissa förslag, liksom redogörelsen i konsekvensbeskrivningen.

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

8(8)

Dnr
56/20

Stockholm 25 maj 2020

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Johan Linder
Utredare